

Katja Klopčič z Milanom Vincetičem

KLOPČIČ: Kljub temu, da ste izdali tudi dva romana in štiri zbirke kratkih zgodb, ste najprej in predvsem pesnik. Ste si sami izbrali pesništvo ali si je pesništvo izbralo vas?

VINCETIČ: Kakor koli bi odgovoril, bi bilo najbrž zmotno. Prav tako vas ne bom posiljeval z nekakšnimi "notranjimi klici", to še najmanj, kratko malo čutim, da mi je poezija bližja. Da mi omogoča izraziti mojo bit, moje travme, depresije ali tudi kratkotrajna obdobja radosti. Konec koncev je poezija najbližja življenju, saj nas spremlja vsepovsod: od banalnih besedil popevk do nagrobnih napisov. Z velikim veseljem, pa tudi z muko, ki je slast, kot bi rekel Kovič, pišem verze, v veliko olajšanje mi je, ko mi pade tako začetni kot končni verz, ob samem ustvarjanju, ki je blizu erotičnim užitkom, se predajam potovanju med besede, ki pa ni zgolj potovanje zaradi potovanja. V poeziji, ki sem jo izbral ali pa je ona izbrala mene, ne silim v modne novotarije, kajti poezija, ki želi na vso silo biti nova, ostane ponavadi, in tako je prav, papirnata. Po toliko letih ustvarjanja se pač obrtniško izmojstriš, kar pa še ne pomeni, da je vsak tvoj izdelek umetnina. V pesniških zbirkah, ki jih rad vzamem v roke, namreč takoj ločim, najbrž po skoraj nezmotljivem notranjem občutku, pesem, ki se je "sama" zapisala, od tiste, ki je bila privlečena za lase samó, da bi bila.

KLOPČIČ: Nehvaležno vprašanje: ali bi lahko na kratko opredelili tisto, kar intuitivno zaznavate kot dobro, kar vas kot bralca in pesnika prepriča pri prebiranju tuje poezije? Kaj je tisto, zaradi česar poezija ni "terapija", ampak umetnost?

VINCETIČ: Zares nehvaležno vprašanje, a bom skušal odgovoriti. Ob prvem branju se v celoti zanašam na notranji kompas, ki me ponavadi ne pusti na cedilu. Veste, če me pesem tako ne vznemiri, da bi jo prebral še enkrat, ji, vsaj po mojem, manjka sočivo. Dandanes veliko t. i. pesnikov uporablja poezijo za terapijo, v poeziji se zatekajo ali v banalne religiozne vzorce, v ezoteriko, filozofijo, azijsko miselnost ali pa poslušajo zgolj

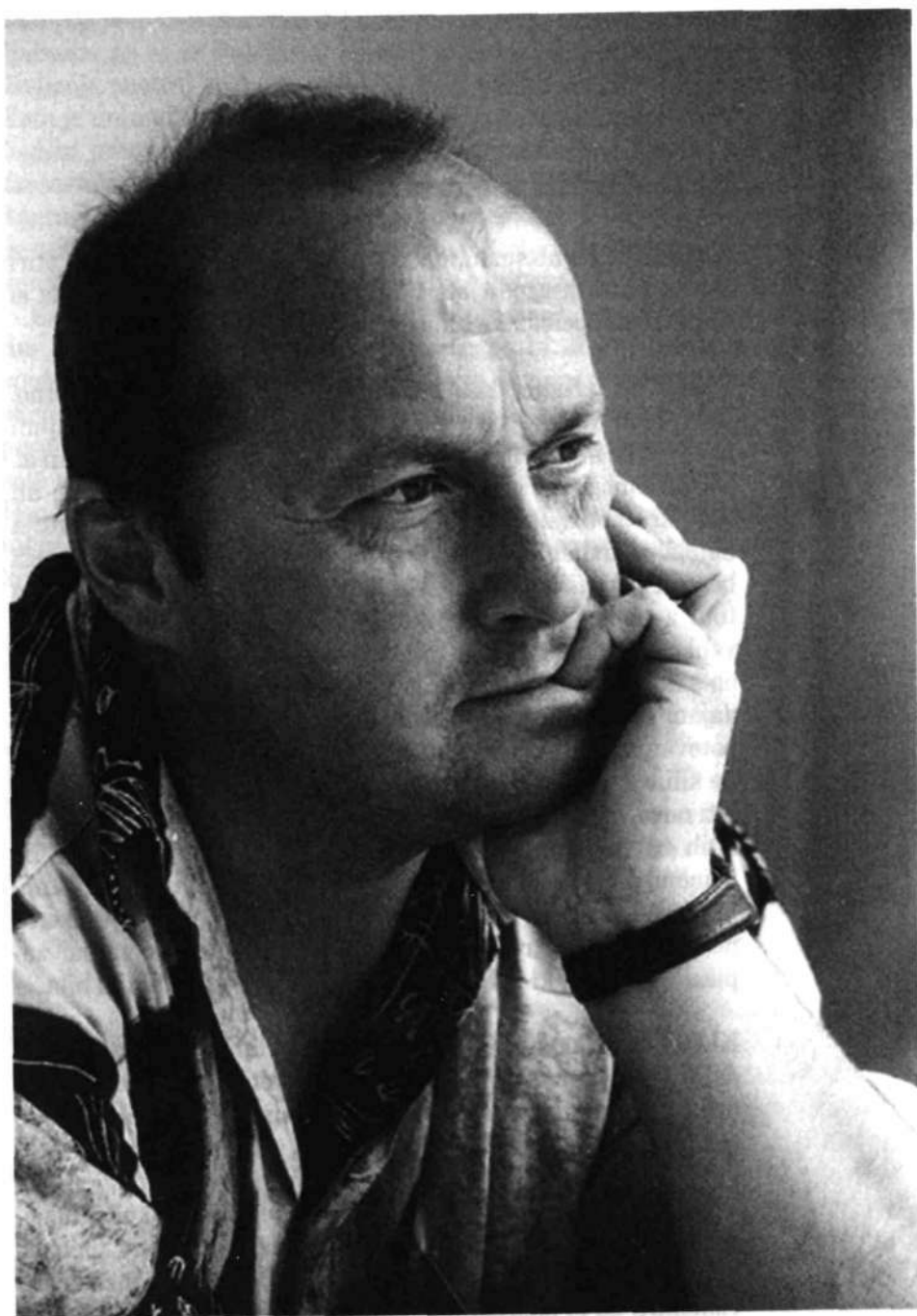

Foto: Jože Pojbič

MILAN VINCETIČ

prvi glas, ki jim prišepetava. Poezija diši po umetnosti, če ni zgolj last pesnika, ki jo je napisal, če so verzi sprijeti kot žive tvorbe, kot telo, ki vsake toliko trzne. Prepričan sem, da se s poezijo ne da (o)zdraviti, tudi s prozo ne, tisti zlizani vzorec, ki ga še vedno učijo po šolah, češ da mora pesnik trpeti, da sploh nastanejo pesmi, pa je seveda čista neumnost. Samo za ilustracijo: kot urednik za poezijo pri Sodobnosti in za literaturo pri Mentorju dobim na svojo mizo kar tri četrtine poezije-terapije in le za ščepec pravih verzov. In takoj vem, katera je prava. Pa tudi zmotim se, vsaj mislim tako, redko.

KLOPČIČ: V Sodobnosti, v rubriki Avtoportret, ste pred nekaj leti opisali, kako se pred pisanjem podate na "negibno potovanje" s škatlo kovancev in presipavanjem le-teh. Vas to še vedno navdihuje?

VINCETIČ: Tisto škatlo s kovanci imam še zmeraj in ko z roko pogrebem med njimi, se mi zdi, da se mi med prsti presipava nekaj več od žvenketajoče kovine. Ja, res lep občutek, virtualno potovanje sem in onkraj. Kakšna beseda pa se mi še vseeno utrne, res, a bolj poredko. Kot vse v mojih letih, ko tudi navdih zahteva od mene vse več potrpežljivosti.

KLOPČIČ: Ob izidu zbirke *Balta* (2001) ste v nekem intervjuju dejali, da vas kritiki in sestavljavci antologij ne jemljejo resno in vas zato preprosto prezrejo. Vsekakor pa ni bila prezrta vaša zdaj že predzadnja pesniška zbirka *Lakmus* (2003), za katero ste februarja prejeli nagrado Prešernovega sklada.

VINCETIČ: Kar ste omenili v prvem delu vprašanja, še zmeraj drži. Kritiki me še ne "jemljejo resno", nobena moja knjiga ni bila sesuta ali prezrta, mnoge so bile celo med finalisti za literarne nagrade, pa vendar jih t. i. antologisti, ki premorejo mnogo literarno-teoretičnega znanja, a premalo subtilnosti – za to svojo trditev dam roko v ogenj –, kratkomalo odrinejo. Moje pesmi kakor da so kužne. Tudi moje ime. A to je pač tako: roka roko umije, nisem v nobenem klanu, nihče me ne podpira, živim v nekih zajčevskih osojah, zato se pač dogaja – pa ne samo z mano – kar pač se. A verjamem v edinega sodnika, pa naj zveni še tako izpiljeno: v čas, ki bo odbral zrnje od plev. Samo pogledajte si literarno zgodovino: s koliko nekoč, seveda ob svojem času, "razvpitimi pesniki", je pometla. In prav je tako. Tega se najbrž potihem zavedajo tudi današnji odbiralci poezije za t. i. antologije, a se v svoji zveličavni vlogi ne dajo motiti. Ker morajo pač ostati papeško nezmotljivi.

KLOPČIČ: Nagrada je namenjena konkretnemu delu, vsako delo pa je vendarle vpeto v avtorjev opus. In vaš je izjemno celovit. Če se za hip osredotočiva le na arhitektoniko zbirke: zdi se, da vas magično število sedem spremlja že skorajda od začetka. "Sedem krat sedem je usodno število pesmi," je ugotavljal Dane Zajc ob vaši *Finski* (1988), čeprav ima ta še veliko kompleksnejšo strukturo.

VINCETIČ: Veste, ne verjamem v numerologijo, število sedem zame ni magično, predstavljam si ga kot dramaturški trikotnik: uvodni korak – prvi korak – drugi korak – vrh – prvi sestopni korak – drugi sestopni korak – zadnji korak. Kot bi se vzpenjal na goro. Zelo enostavno. In vsi moji cikli so zgrajeni podobno: prva pesem je uvodna, četrta je sredinska, torej vrhnja, zadnja pa zaklepajoča. Zgradba zbirke ima podobno zakonitost. Veste, kljub temu da nisem tak videti, sem zelo discipliniran človek, zato tudi knjigo, kakršno koli, jemljem kot dodelano stavbo, ki mora imeti trdno statiko, nekričečo notranjščino in solidno streho. Tega pravila se držim, kajti pesniška zbirka ni inventura pisarij, ki so se z leti nabrale v predalih, kar pri mnogih avtorjih opazim že na daleč, temveč zelo premišljena zidava, ob kateri je treba slab material kratko malo zavreči, ne pa z njim na silo krpiti. Saj sva se razumela, kajne?

KLOPČIČ: Pesmi v *Lakmusu* – v *Zadušnici* zapišete “na kolenih sva / na trnih / in do vratu // v kislih letih / ki jih ne prime / niti lakmusov papir”, sami pa ste pozneje komentirali, da ste zdaj v tistih letih, ki se jih ta indikator ne prime, niti v kislih niti v bazičnih, da ste “mlad starec ali mogoče pozni mladenič” – so brez izjeme (sedem krat sedem ter *Začetna* in *Končna*) dvodelne sedemnajstvrstičnice (štirinajst verzov plus trije) napisane v prostem verzu. Svoboda znotraj (avtorskih) pravil?

VINCETIČ: Prvih štirinajst verzov ni noben okleščen modernistični sonet, kar tako so nastali, morda podzavedno, trije končni, ločeni, pa so, vsaj zame, streha ali nadstrešek prejšnjim verzom. Res je, lakmus je primeren indikator za kislost ali bazičnost let, a v teh mojih abrahamovskih letih, ki se jih drži iluzija, da si še mlad, čeprav več ne moreš tekati po stopnicah pa tudi v postelji nisi več poskočen, si v nekakšnem patu. Vsaj jaz sem: premlad, da bi bil moder, in prestar, da bi bil mladeniško vihrav. Torej na jezičku tehtnice, ki jo drži v rokah ali Bog ali hudič ali pa zgolj vesoljna mati narava. To so leta, v katerih nikoli ne veš, če se bo skodelica, v kateri si, dvignila ali se povesila. A samo v eno sem prepričan: ne bo ostala v ravnotežju. In prav je tako.

Pa še nekaj: podobno kot so posamezna leta svoboda znotraj pravil življenja, so tudi pesmi. Se pač narekujejo, ali pa sem jaz narekovan od njih. Kdo ve.

KLOPČIČ: Veno Taufer je v spremnem tekstu k *Taninu* (1997) zapisal, da so naslovi vaših pesniških zbirk “emblemi, upodabljajo vabilo v pesniške pokrajine in pustolovščine, ki se skrivajo v njih”. Mene pa k branju vedno znova posebej povabita dve pesmi, prva in zadnja v zbirki. In ti dve imata v vaših zbirkah posebno vlogo. *Zanna* (1983), vaša prva zbirka, se začneja s *Credom*, že naslednjo zbirko, *Arko* (1987), pa oklepata dve pesmi, moška in ženska. *Finska* (1988) nas od “luščenja” privede do “vdajanja” pečata, *Tajmir* (1991) se začneja s *Pesmijo o začetku* in končuje s *Pesmijo o koncu*, pesmi v *Divanu* (1993) pa

oklepata *Sanje po ženski noči* in *Sanje po moški noči*. V *Taninu* se pesmi kot da zvrstijo v kratkem času med dvema impresijama, "s čajnikom sred trate", *Lakmus* odpirata in zapirata *Začetna* in *Končna*. Vmes pa že od nekdaj sedem ciklov, ki imajo – vse od *Finske* naprej – sedem pesmi. Zdi se, da se za vsem tem skriva mnogo več kot le red, ki ga imate radi.

VINCETIČ: Uvodna pesem v zbirki je zmeraj uvodni takt, sklepna pa finale. Vmes so seveda pokrajine, v katere vstopam skozi ozka vrata. Prav ste ugotovili, podobno kot pred leti Veno Taufer, da so naslovi mojih pesmi enobesedni. Morda tudi emblemi. Zagovarjam namreč, da se da z eno samo besedo povedati zelo veliko. Privabiti. Presenetiti. Nasršiti. Uročiti. Tudi odvrniti. Zato tudi ne maram "proznih pesmi", ki so danes v modi. Deskriptivna metoda je primerna za prozo, pesem mora graditi tudi na melodiki, ritmiki in seveda pomenskih zasukih. Podobe, ki jih uporabljam, niso hermetične niti preobložene z miselno navlako, zagovarjam namreč, da se da tudi s primarnim lirskim nabojem izraziti vélike teme, če le-te sploh še so. Moje pesmi so glede na besedni fond reducirane, okleščene, spadam namreč med tiste pesnike – če se smem izraziti s primerom iz kiparstva – ki gmoto klešejo, jo čistijo oblog, ne pa nalagajo kakršno koli gmoto na skelet. Ni mi žal nobenega zavrženega verza. Če bi ta namreč ostal, bi šepal po mojih pokrajinah, kar pa ne bi bilo v prid še tako megleni perspektivi.

KLOPČIČ: V obrazložitvi ob podelitvi nagrade Prešernovega sklada je bilo med drugim zapisano tudi, da je vaša zbirka *Lakmus* "umetniški vrh enega izmed najbolj samosvojih sodobnih slovenskih literarnih ustvarjalcev" ter da je vaš celotni opus "eno samo eksistencialno zavezujoče in umetniško vredno pričevanje o samotnem vzponu. Vincetič ni namreč nikoli stopal v generacijska in druga zavetja, pa tudi vsakršne bližnjice so mu bile zmeraj tuje". Imate sami kljub temu občutek, da pripadate določeni generaciji?

VINCETIČ: Generacijsko resda pripadam k tistim, rojenim okoli šestdesetih, klanovsko in plemensko pa nikomur. Res je, tu in tam se dobim s svojimi besednimi sotrudniki, popijemo kakšen kozarček, kar mi seveda zelo prija, tudi poklepetamo, a se mi zdi, da med književniki ni več tiste nekdanje pristnosti in neposrednosti. Vse več je – kako vesel bi bil, če bi se motil – zavisti, tekmovalnosti, ključovalnosti in tudi spotikanja. Pisatelji nismo tako nedolžna bitja, še manj pa svete krave. V slovenskem literarnem prostoru sem prisoten že četrto stoletja, pa mi ni treba kazati lune v mlaki. Predobro vem, kdo je s kom, prav tako tudi, da se vedno eni in isti vrtijo v krogu. Da so krožkarji. In venomer na vrhu. Poglejte: marsikje je praksa, da so dobitniki državnih nagrad za literaturo posebej povabljeni na t. i. literarne festivale. Da imajo tam svojih pet minut. Ker so pač lavreati. Tega pri nas ni. In to je žalostno in vzbuja skrb. In zatohlo. Na raznih razvpitih vilenicah ali medanah bi morali biti lavreati posebej predstavljeni, kar

bi tem prireditvam – naj bo to praksa prihodnjih let – dalo še en pečat. Pa tudi v priložnostnih publikacijah, ki se z velikim pompom, pa tudi denarjem, izdajajo v ta namen, bi morali biti. Toliko.

KLOPČIČ: Maja letos je izšla vaša nova pesniška zbirka – *Raster*. Arhitektonika zbirke je enako prepoznavna in premišljena, med oklepajočima pesmima *Po očetu* in *Po materi* sedem ciklov s po sedmimi pesmimi, ki pa imajo tokrat nekoliko drugačno strukturo; sedemnajstvrstičnice, ki so bile v *Lakmusu* dvodelne, so se tokrat zlele v oblikovno in vsebinsko celoto. Zbirka je hkrati nadaljevanje prejšnje (pesem z naslovom *Raster* je četrta zadnjega cikla *Obrazi*), v *Rastru* pa se tem tonom pridružijo tudi drugačni ...

VINCETIČ: Pesniška zbirka *Raster* je dvosvetlobna: če je v prvem delu še svetla, se ta svetloba že v sredini gosti, na koncu pa potemni. Tiste tri končne verze, ki so bili v *Lakmusu* še ločeni, sem enostavno prilepil. Pa ne zato, da se ne bi rad ponavljal, temveč zato, ker pesmi morajo biti tok, rečina, če hočete, ki konča v izlivu. Ali ponikne. Naravno, kot izvira. In ko sem gledal materino krsto, kako je kot mala ladja potovala onstran, pred mojimi očmi v pomrznjeno zemljo, sem vedel: nič se ne pretrga, le postane za hip. Toliko, da ukani oči. Za eno malo smešno iluzijo.

Mestoma kar radoživ dvogovor med mano in ljubljeno žensko iz *Lakmusa* je nenadoma postal monolog, ki pa potrebuje pritajeno svetlobo. Rastrsko. Mrežasto. V kateri mimetična resničnost postane voščenasta, bolj oblih, a nič manj ostrih robov. Tako nekako. Če bi me zdajle vprašali, kateri moji zbirki sta mi najbolj "padli", bi izstrelil: *Tanin* in *Raster*. Ker imata podoben naboj, podobno senzibilnost, v obeh se "začenja, česar ni slutiti, kakor da se božje gre z nami slepe miši".

KLOPČIČ: Je odziv kritike zdaj kaj drugačen, morda številčnejši? Josip Osti je namreč v spremni besedi k *Lakmusu* zapisal "Čeprav je Vincetič tudi doslej napisal nemalo odličnih, tudi antologijskih pesmi in zgodb oziroma objavil več dobrih pesniških in pripovednih knjig, se mi zdi, da njegovo delo, žal, še vedno ni literarnokritičsko in literarnozgodovinsko primerno obravnavano" in s tem tudi potrdil vašo oceno.

VINCETIČ: Ne, ne, nič ni številčnejši. Tudi ne tehtnejši. Ne vem, morda je kaj narobe z mojo poezijo, da se je noben ne loti tehtno. Morda me ne more nihče spredalčkati, zato me kar obide. Misli si namreč: osamelec Vincetič iz nekih panonskih pokrajin ne sodi niti med urbane pesnike niti med ruralne, če sta ti dve oznaki sploh merodajni. Je nekakšen postintimist, intimizem pa danes ni v modi, ni v koraku s tistimi, ki natrpajo svoje pesniške posode z odmevi "globalne poezije", da bi zvenela svetovljansko. Mene pa ti tokovi preprosto ne zanimajo, čeprav jim sledim. In prav zato, ker je veter s svetovnih pesniških

poljan na videz diskretno vsiljiv, postaja poezija, predvsem mlada, enoobrazna, trendovska, uniformirana. In kar me še najbolj moti: na zunaj želi biti hladna, ker da reflektira desenzibiliteto sveta. Mene v teh vodah ne boste našli, pa tudi hermetizma in drugih akrobacij se ne grem, ker gre za instantno poezijo. Poezija vendar mora biti ozemljena in tudi bralna, in prav na to dvojje tudi sam prisegam. To je to, pač ne sodim v noben njihov koncept. Žalostno. A to ne priča samo o meni. Prej obratno.

KLOPČIČ: Kaj pesnik, pisatelj od kritike danes sploh (lahko) pričakuje?

VINCETIČ: Kdo ve. Dandanes že vrabci čivkajo, češ da je (slovenska) kritika v krizi. Da nam morda manjka "novodobni Vidmar". Vesel sem vsakega zapisa o mojem delu, ker to pomeni, da je knjiga bralca, torej kritika, vznemirila. Najbolj pa sem vesel, če o moji knjigi zapiše kak pesnik-kritik. Zelo cenim Petra Kolška. Je izvrsten, pretanjen pesnik, ki se mu godi glede "odrinjenosti" podobno kot meni. Seveda ne pričakujem mentorskih napotkov, dovoljujem vsakršno interpretacijo, tudi odklonitev, samo argumentirana mora biti. Tudi sam tu in tam priobčim kak zapis o kaki pesniški zbirki. Zmeraj se trudim, da najdem v knjigi, o kateri želim pisati, "dobre verze in pesmi", če jih pa ni, pa knjigo raje odložim. Tudi knjig, ki nekako ne "sodijo v moj koncept", v moje videnje in (raz)umevanje, se ne lotevam, kar pa ne pomeni, da so "slabe".

KLOPČIČ: Ali je kaka razlika med tem, kako kritiki sprejemajo in obravnavajo vašo poezijo in kako prozo?

VINCETIČ: Noben se še ni lotil primerjave. O moji prozi je bilo mnogo manj zapisanega, čeprav je ni tako malo. Je pa res, da so bolj naklonjeni moji poeziji. Konec koncev se tudi sam imam bolj za pesnika, zato me bolj zaboli, če mi kdo sesuje pesniško zbirko kot zbirko novel. A slednje se še ni zgodilo. Ne morem pa dati roke v ogenj, da se ne bo.

KLOPČIČ: Pred kratkim ste mi dejali, da do svoje proze nimate pravega odnosa. Kar nekaj kritikov bi ob tem pripomnilo, da je proza pomemben in nespregledljiv del vašega opusa. Zgodbe nosijo neizbrisen avtorski pečat, marsikatera od njih pa naredi na bralca trajen vtis. Kaj vam pomeni pisanje proze? In kaj vas od pisanja poezije vendarle vedno znova žene tudi k pisanju proze?

VINCETIČ: Ja, ker sem, kot sem dejal, po vokaciji najprej pesnik. Veste, mene zanima zgodba, drobni, usodni odnosi med glavnimi liki, ki si jih ponavadi ne izmislim. Rad se gibljam med ljudmi, pohajam po bifejih, imam nekakšno svojo psevdohrabalovsko metodo, da rad vlečem na uho. Da si zapomnim drobne stvari, hkrati pa spregledam velike. Ja, vesel sem, če so se moje novele koga dotaknile. Kdaj, da se jih lotim, me sprašujete: ko imam dodelano zgodbo

in predvsem like. Morda so situacije v mojih zgodbah tudi groteskne, a niso izvirne iz trte ali narejene. Ravno kar sem končal zgodbo o kandidatu za nogometnega sodnika, ki zna vsa nogometna pravila na pamet, na terenu pa se je obnašal kot kreten. In seveda pogrnil na izpitu zaradi bizarnega, absurdnega vprašanja, zakaj mrtvi ne morejo igrati nogometa. Veste zakaj? (smeh) Ker ne morejo postaviti živega zidu. Smešno, kajne, a prav takšne in podobne zgodbe mi poženejo kri po žilah.

Pa še nekaj: o prozi me je največ podučil prijatelj Feri Lainšček, s katerim sva začela kot pesnika. Dobesedno mi je dejal: proza ne prenese teže pesniškega jezika niti hlastanja. V prozi se bojim podob, v poeziji tekam za njimi. A tudi znam upočasniti korak: kajti poezija s preobilico podob ima okus preveč sladkanega pudinga, zato se ti že po prvih žlicah upre.

KLOPČIČ: S Ferijem Lainščkom sta bila v študentskih letih sstanovaleca (tretji sstanovalec na Gornjem trgu je bil Vlado Žabot), približno istočasno sta zabredla v literarne vode, in če se ne motim, je bila vajina prva knjižna izdaja skupna pesniška zbirka *Kot slutnja radovedno* (1981). Pozneje sta izdala še zbirko kratke proze *Za svetlimi obzorji* (1988) in sodelovala pri dvojezični zbirki *Srebrni breg/Srebrni brejg* (1995). Vse to dokazuje, da so prijateljstva med literati možna. Ali morda načrtujeta še kak skupni podvig?

VINCETIČ: Ja, to so bili burni in lepi študentski časi, obdobja ponočevanj v Unionu, prvih pankerjev, neskončnih psevdofilozofijad, seveda ob botru alkoholu, o temeljnih bivanjskih vprašanjih. Svinca tistih časov nismo čutili, kratko malo smo se veselili mladosti z maksimo *carpe diem*. Vsi smo bili zaneseni, spominjam se, da se je Vlado dobesedno priselil s svojimi skrivnostnimi murskimi mrtvicami, pa z nekimi magičnimi bitji, ki da se pojavljajo ob njegovi Muri. Spominjam se, da se je kot buba zapredel v svet Franza Kafke, medtem ko sva midva s Ferijem tipala življenje bolj po robih. Pisali ali pisarili smo, pokazali drug drugemu rokopise, nobene zavisti ni bilo: Feri je pisal lahkotno, spominjam se pisanja njegovih Peronarjev, tudi meni so se pesmi kar zlivale, večina kot terapija za moje vedno nove ljubezenske zlome, Vlado pa je počasi vrtal, stavek za stavkom, pretehtal je vsako besedo. In še danes je tak: *razmeroma* majhen opus, a briljanten. Pa tudi na literarnega zgodovinarja Francija Justa ne smem pozabiti. On je postal četrti člen naše družbe. Preudaren je, premišljen, še dandanes prijateljujemo. Če smo mi trije pustili opazno sled v slovenski književnosti, je Franci Just napisal dvoje kapitalnih del za literarno zgodovino: pregled prekmurske poezije ter porabske književnosti.

Ja, dvoje knjig sva izdala skupaj s Ferijem. Prvo, zbirko *Kot slutnja radovedno*, je podpisala tudi Valerija Perger, in prav ta knjiga je bila "kriva", da nas niso uvrstili v *Pesniški almanah mladih* (1982).

Vprašujete, če načrtujeva kak skupni podvig? Ne vem, najine literarne poti so se razšle, niso se pa prijateljske. Mene je odneslo v poezijo, njega v prozo. Vlado pa je bil tako in tako venomer prozaist, čeprav je, to mi je nekoč priznal, tudi on začel s poezijo. Ki pa je ni nikoli, čeprav sem ga nagovarjal, pokazal.

KLOPČIČ: Vaše proze se dotika življenje, in obratno. S kratkim romanom *Nebo nad Ženavljami* (1992), ki je bil ponatisnjen v zbirki zgodb *Ptičje mleko* (1995), je povezana zanimiva anekdota.

VINCETIČ: Avgusta davnega 1934. leta nam je Evropa, mislim na goričke Ženavlje, kot je dejal režiser Filip Robar Dorin, ki je to mojo zgodbo posnel na filmski trak, dobesedno padla na glavo. Si predstavljate Goričko, najsevernejši del naše zemljepisne kure pred sedemdesetimi leti? In potem neke nedelje na njivo fižola strmoglavita dva belgijska stratosferca: Max Cosins, pozneje vidni znanstvenik, ter njegov asistent Nere van der Elst. Dva dni sta preživela v Ženavljah, telefonske žice so se dobesedno pregrele, za njun "podvig", čeprav ju je le dobesedno strmoglavil ciklon, pa ju je celo odlikoval jugoslovanski kralj Aleksander I., medtem ko je učitelj Škerget prejel odlikovanje belgijskega kralja Leopolda I. O tej zgodi, ki je takrat pretresla celo Dravsko banovino, sem napisal štorijo o žandarju Albertu Fussu in njegovi ženi Tildi. Oba sta takrat sanjala naše sanje: véliki svet. Obema so se sanje seveda podrle. Pa še nekaj: na samem kraju (ne)srečnega padca belgijskih stratosfercev smo postavili tudi spominsko obeležje v obliki krogle balona, delo akademskega kiparja Mirka Bratuše, obenem pa lahko zatrdim, da je takratni (vele)dogodek prvič porušil provincionalne meje v naših glavah. Ki pa so zadnje čase, na žalost, spet zrasle.

KLOPČIČ: Roman *Goreči sneg* (1998) odseva tudi vašo fascinacijo z železnico ... Otroštvo ste namreč preživeli na železniški postaji v rodni Stanjevcih.

VINCETIČ: Žal mi je, da se mi roman ni posrečil. Zgodba sicer teče, a je preveč zastrta z jezikovnim stiliziranjem. Postavil sem jo v drugo polovico '68. leta, ki je odmevalo tudi v zakotju, kot so Stanjevci, kjer je moj oče na podeželskem peronu odpravljaj vlake. Ob dnevih republike se mi je zdelo, da je pomembnejši kot Tito, katerega slika je nekem sramežljivo tičala v oknu. V tisti slovesni uniformi je name deloval kot kak generalissimo. A proti Hodošu so kaj kmalu začeli voziti vojaški vlaki, dišalo je po krvavi Čehoslovaški, moj oče in učitelj Viher, pravi knjižni molj, ki je živel med goro knjig, sta pridušeno poslušala radio London, jaz, takrat star nekaj več kot deset let, pa sem te vrele dogodke požiral kot pustolovščino, v kateri seveda ne bom aktivno sodeloval, pa tudi povsem na obrobju ne bom. Od takrat mi je železnica v krvi. Po očetovi strani so bili vsi železničarji, ta zvok težke kovine, škripanje in zaviranje vagonov me

je sicer navdajal z občutkom majhnosti, po drugi strani pa me je polnil z veličino, česa vsega so sposobni človeški možgani. Zato še danes občudujem veličino tehnike, velikih strojev, žerjavov, ladjedelnih ... Ja, Miriam Drev, ki me je intervjuvala za Književne liste, mi je odkrila skrivnost moje ljubezni do filma: tudi vlak je film, mi je dejala, mimobežje podob, ki so vsakič neponovljive. In po svoje večne. In vsečne, vsaj za fantiča, ki je bil takrat bolj žejen sveta kot lačen kruha.

KLOPČIČ: Tako za vašo prozo kot poezijo sta značilni tudi rahla ironija in humornost ...

VINCETIČ: Na žalost je ironije in humorja vse manj. Postajam vse bolj trpek. Dvoje zbirk, *Tajmir* in *Divan*, sicer prežema humor, ki sem ga zajemal, sicer z malo žlico, namenoma. Več je bilo pikrosti. Dovolj mi je bilo temnih odtenkov, hotel sem v poezijo vnesti svetlejšo, tudi šansonjerske tone, a mi ni docela uspelo. Pač nisem tak. V prozi pa večkrat uporabim paradokse, a ne obešenjaške preobrate, ob katerih skušam izvabiti nasmešek.

KLOPČIČ: Kakšna usoda čaka poezijo? Država kulturi namenja vse manj denarja, v širši družbi vse bolj prevladuje prepričanje, da je dobro in skromne podpore vredno le tisto, kar je tržno relativno uspešno. Letno pa (kljub temu) izide tudi do sto petdeset pesniških zbirk. Kaj je tisto "dobro" in "pomembno", kar upravičuje njihov natis?

VINCETIČ: Kakšna usoda, me sprašujete? Poezija je, hvalabogu, izgubila svoj manifestni naboj, prav tako tudi več ne vpliva na zavest množic, kot je to počela v času čitalnic, taborov, tudi v medvojnih in povojnih mitingaških razmerah, pred slabimi petdesetimi leti pa je znala tudi revoltirati tiste, mislim na modernistične čase, ki se nikoli niso zanimali zanjo. Poezija se je umaknila v področje zasebnega, v sobe, kjer se prebira, tudi na literarne večere, ki pa so, hvalabogu, vse bolj obiskani. V šolah je manj spoštovana gospa, ker je večina učiteljev slovenistov, govorim vam iz lastne izkušnje, gluha za poezijo, predvsem za sodobno. Kako naj država podpira književno ustvarjanje? Saj ga, dodeljuje neke subvencije, po kakem ključu pa je spet vprašanje. Žal so izvisle male nekomercialne založbe, ki se neredko opirajo zgolj na beletristiko. Le-ta je s tržnega vidika pomembna samo z vidika t. i. uspešnic, ki so sicer bralne, ne prinašajo pa kakšnega novuma niti teže. Samo pogledjte Brownovo *Da Vincijevo* šifro. Literatura, ki sicer intrigira, a še zdaleč ne dosega Ecovega *Imena rože*. Zelo podobno je s Harryjem Potterjem, ki preveč diši na hitro, a nezdravo hrano. In še in še. V Sloveniji takih uspešnic ni, kar pa ne pomeni, da nimamo dobrih avtorjev. Žal se vsako leto natisne preveč plevela. Trg preplavljajo samozaložbe, ki samo razširjajo neokus in kič. Res je, te knjige sicer ne posežejo v medico literarnega ustvarjanja, zavajajo pa

bralce. Da se zlahka zadovoljijo s plehkostjo. Obenem pa so ti samozaložniki mnogo bolj vsiljivi, leporečni in pretkani kot "pravi" pisatelji, saj se obnašajo kot namaziljeni zavarovalniški agenti.

Ko sem jaz začel s knjižnimi objavami, sem za vsak natis rabil dve recenziji. Danes rabiš le dobrih sto tisočakov, pa imaš knjigo. Res je, produkcija je zato večja, ne pomeni pa, da je kakovostnejša. Prej je, resnici na ljubo, obratno.

KLOPČIČ: O (pre)silni leposlovni knjižni produkciji in o "funkcionalno-estetsko-umetniški nepismenosti pri množici pišočih, ki vehementno trkajo in oblegajo orlovo gnezdo Društva slovenskih pisateljev, da bi postali njegov 'čistokrvni in polnopravni ud'", ste pisali lani v Književnih listih. Se je stanje kaj spremenilo? Posledica relativno nezapletene poti do izdaje knjige v samozaložbi je tudi porast števila knjig nizke kakovosti.

VINCETIČ: Nekaj malega sem vam že odgovoril ob prejšnjem vprašanju. Poplava kiča in neokusa, ki ga narekujejo komercialni mediji, je, žal, zasenčila zrnca zlata v tej brbotajoči gošči. Lani sem res zapisal, ker sem pač član Komisije za sprejem novih članov DSP, da je pisateljsko "orlovo gnezdo" oblegano kot še nikoli. Da bi vi videli, kakšne prošnje dobivamo! Ne le, da nikoli nismo slišali za imena, večina jih je tudi izpod peres nepismenih. Dobesedno. Načeckanih na roko, obenem pa z vehementno bibliografijo, ki zajema objave v nekih lokalnih časopisih in na radijih. Naša komisija zna narediti rez nad jokavimi prošnjami, v katerih prosilci prisegajo, da je članstvo v DSP največ, kar so si v življenju želeli. Ponavadi se le pomenljivo spogledamo in zamahnemo z roko. In tako je prav. Vsak, ki se mu posreči priložnostna rimarija ali prozni prosti spis, ki da je raznežil učiteljsko srenjo, še ni pisatelj. Kot ni vsak, ki teka filmat birmo ali maturantski ples, režiser. To bi si morali zapomniti. A danes je čas, ko so kriterije, vsi vemo zakaj, hote porušili. Samo pogledjte si dandanes knjižne izdaje, da o revijah sploh ne govorim: večina jih je tako jezikovnih kot oblikovnih skropucal. Največjo škodo pa so leposlovni knjigi naredili časopisi, ki jih izdajajo, seveda s svojo računico, lepo zavite v celofan in skupaj s časnikom. Samo pogledjte si kakovost knjig – ne govorim o vsebinskem konceptu – ki jih je ponujalo Delo! Malce na boljšem so bile izdaje pod klobukom Dnevnika. Obenem pa, kar me najbolj zaboli: leposlovna knjiga je bila vredna pet parov kitajskih nogavic. To je ta bumerang. Marsikdo mi je namreč dejal: kaj pa se vi pisatelji greste, saj je vaše delo vredno eno slabo rundo v bližnjem bifeju. Pa še nekaj: časopisne hiše so se z velikim lokom izognile poeziji! A dam roko v ogenj, da bi si marsikdo kupil tudi kakšno pesniško zbirko. Tudi za na plažo, če hočete.